

ONDERZOEK NAAR HET ONSTAAN VAN HET PARKBOS

Nimmerdor

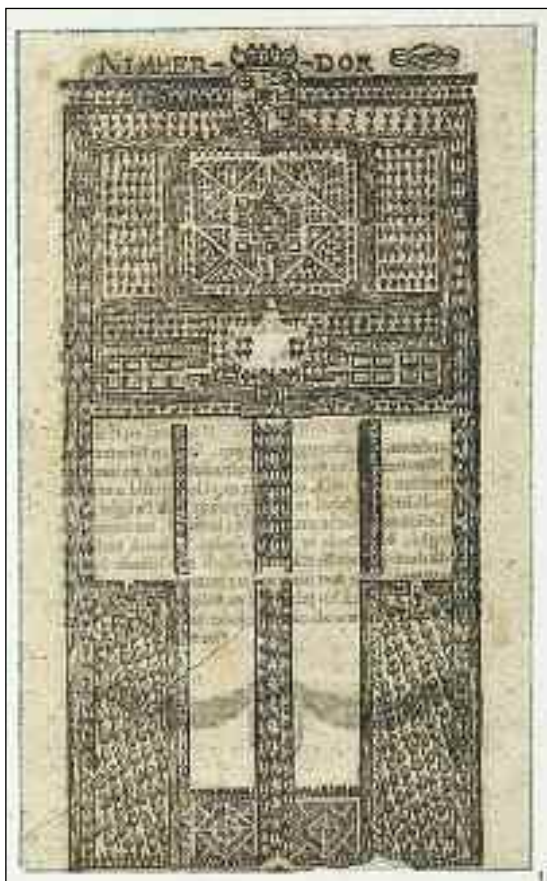
Nimmerdor is 20 hectare groot en sinds het begin in 1645 in particulier bezit. Over de ontstaansgeschiedenis van de eigenlijke buitenplaats is veel geschreven, maar over de achtergronden van het landgoedbos was veel minder bekend. Voor een zorgvuldig beheer en onderhoud was meer kennis en inzicht noodzakelijk. Die zijn er nu.

door **MAX CRAMER**

In 2010-2011 heeft het Amsterdamse Advies- en Ontwerpbureau Oldenburgers Historische Tuinen onderzoek gedaan naar de ontstaansgeschiedenis van het landgoedbos Nimmerdor, in opdracht van de gemeente Amersfoort. Dit 48 hectare grote recreatiegebied ligt tussen het verlengde van de Zandbergenlaan en de Leusderweg. Het is sinds 1986 in eigendom van de gemeente. Aan de zuidzijde van Amersfoort ligt de buitenplaats Nimmerdor, gesticht door zijn beroemde eigenaar/bewoner Everard Meyster (1617-1679). Een ideaalbeeld van de door hem ontworpen tuinaanleg publiceerde hij in zijn lofdicht *Nimmerdor berymt* uit 1655. Hierin roemde hij het

Boven: Everard Meyster
Links: De plattegrond uit 1655 geeft een ideaalbeeld weer. (Alle prenten: Museum Flehite).

in alle seizoenen groene beeld dat de tuin op de bezoeker maakte door de vele dennen en sparren. In de loop der tijd is de van oorsprong formele tuin in een meer landschappelijke aanleg getransformeerd. Nog weer later werden in het landgoedbos productie-percelen toegevoegd. Welke onderdelen waren vanuit cultuurhistorisch oogpunt nu waardevol?

METHODE

De onderzoekers hebben allereerst de opeenvolgende historische kaarten geanalyseerd. Hieruit werd duidelijker in welke periode bijvoorbeeld een laan was aangelegd. Beschrijvingen in transportaktes en advertenties van houtverkoop in dagbladen gaven een indruk van opstallen en beplanting. Vervolgens is de bewonersgeschiedenis bestudeerd. Zo kon men zich een beeld vormen door welke tijdgenoten zij mogelijk zijn beïnvloed. Een vergelijking van de bestaande situatie van het landgoedbos met de uitgangspunten van de historische tuinstijlen of de bosbouwmethode uit die tijd maakte tenslotte een meer exacte datering van de onderdelen mogelijk en gaf inzicht in de mogelijk toegepaste beplantingssoorten.

BELANGRIJKE BEWONERS

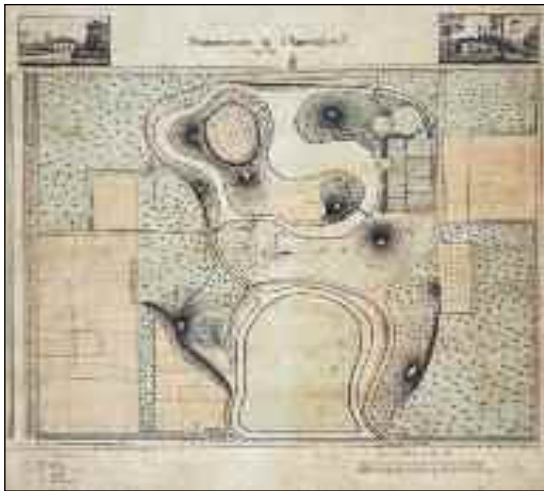
Wie hebben er achtereenvolgens op het landgoed Nimmerdor gewoond? De rooms-katholieke jonker Everard Meyster is voor Nimmerdor vanzelfsprekend van grote betekenis geweest. Hij kocht de gronden in 1645 en ontwierp de hoofdopzet van de tuin. Tot zijn kennissenkring behoorde onder anderen de beroemde architect Jacob van Campen, architect van het Amsterdamse stadhuis (Paleis op de Dam) en ontwerper/bewoner van het aangrenzende park Randenbroek. En Constantijn Huygens, ontwerper van het in die tijd vermaarde buiten Hofwijck te Voorburg. Het is dan ook geen toeval dat de tuin van Meyster in de Hollands-classicistische stijl is aangelegd. Deze kenmerkt zich door een sterke relatie tussen huis en tuin, zowel in architectuur als in plattegrond. De tuin bestaat meestal uit een rechthoek die door een symmetrie-

WANDELING

Op Open Monumentendag, zaterdag en zondag 8-9 september, kunt u om 11 en 15 uur gratis een wandeling maken met een onderzoeker van Oldenburgers Historische Tuinen door het landgoedbos van Nimmerdor. Opgeven vóór vrijdag 7 september 12 uur bij VVV Amersfoort, 0900-1122364 of info@vvamersfoort.nl. Verzamelen op de parkeerplaats Keesomstraat.

as in twee gelijke delen wordt verdeeld. Deze as (meestal de lengteas) is vaak loodrecht op het midden van het huis geprojecteerd. De rechthoekige tuin is omsloten door boomsingels en een grachtenstelsel. Het architectonisch gebruik van hoge hagen zorgt voor beslotenheid: de tuinen hebben dan ook een naar binnen gericht karakter.

Meesters opvolger was Dirk van Ommeren, oud-burgemeester van Amersfoort. Hij heeft het landgoed tussen 1683 en 1715 aanzienlijk uitgebreid. Daarna legde vermoedelijk burgemeester Diederik Cornelis Wijborgh het voor die tijd kenmerkende sterrenbos aan, in Frans-classicistische stijl. Dit onderdeel wordt namelijk in de verkoopacte van 1746 al vermeld. De vakken binnen de stervormige lanen zullen met eikenhakhout beplant zijn geweest. Het sterrenbos werd oorspronkelijk voor de jacht gebruikt. De stervormige aanleg was hiervoor uitermate geschikt, omdat het wild vanuit het middelpunt op alle paden konden worden waargenomen. Ook de lange, dubbele laan dateert uit de 18de eeuw. Deze was hoogstwaarschijnlijk beplant met beuken en had een zichtas op de kerk van Oud-Leusden. De Frans-classicistische stijl heeft veel overeenkomsten met het Hollands-classicisme, maar deze tuinstijl heeft meer relatie met het omringende landschap. In tegenstelling tot de Hollandse classicistische aanleg, is de omgrenzing van de tuin vanuit het huis niet meer waarneembaar en wordt de as in het landschap voortgezet door zichtlanen. Deze stijl heeft dus een meer naar buiten gericht karakter.

Johanna Antonia Pigeaud (1827-1885) en Margaretha Laurentina de Beaufort (1880-1915) wijzigden het landgoed ingrijpend. In deze fase werd de landschappelijke aanleg geïntroduceerd, weergegeven op een vermoedelijke opmetingstekening uit 1835. Ook verrezen er nieuwe gebouwen in het parkgedeelte. In het noordelijk deel van het landgoedbos werd een rechthoekig lanenstelsel aan het landgoedbos toegevoegd, met in de velden afwisselend eiken- of beukenhakhout.

Sinds 1915 is de familie Kolff eigenaar van het landgoed. In de oorlog werd het monumentale huis door een Brits bombardement zó zwaar beschadigd, dat het later afge-

Boven: Dateringskaart. Lanenstelsels en hoofdpaden met vermelding van het jaar waarin de voor het eerst zijn vermeld. of in kaart zijn gebracht. Zwart ca. 1670. Turkois ca. 1750. Donkergeel 1825. Paars 1872. Lichtgroen (gevinkt) 1890. Rood (gevinkt) 1908. Grijs (met bolletjes) 1930. De vier rode kruisjes betekenen opstallen uit het einde van de 19de eeuw. Links: Plattegrond uit 1835, opgemaakt door Van Pestel.

BRON

■ Advies- en Ontwerpbureau Oldenburgers Historische tuinen, *Nimmerdor te Amersfoort: Buitenplaats en landgoedbos, cultuurhistorisch overzicht, aanbevelingen voor bosbeheer* (Amsterdam 2011).

Max Cramer is als architectuurhistoricus werkzaam bij de afdeling RO/ Monumentenzorg van de gemeente Amersfoort.

broken moest worden. Ook de bomen liepen schade op door granaatinslagen. In deze tijd werden de exotische bomen aan het landgoedbos toegevoegd.

DATERINGSKAART

De resultaten van het onderzoek zijn vastgelegd op een kaart. In het huidige landgoedbos zijn nog steeds elementen van de door Meyster ontworpen tuinaanleg in de Hollands-classicistische traditie aanwezig. Voorbeelden zijn de 17de-eeuwse structuur met de rechthoekige plattegrond, de centrale middenlaan en verschillende eikenwallekes en greppels. De oude grove dennen dateren weliswaar niet meer uit de tijd van de aanleg, maar herinneren wel aan het feit dat de buitenplaats van begin af aan met dennen en sparren was beplant (zwart).

Elementen uit de achttiende eeuw zijn onder andere: de verlengde zichtas naar de kerk van Oud-Leusden en het sterrenbos met zijn diagonaal kruisende lanen, dat vooral voor de jacht werd gebruikt (turkoois).

Uit de negentiende eeuw, de tijd dat het park rond het huis in een landschappelijke stijl werd aangelegd, resteert nog het noordelijke bosdeel met de rechthoekige ontginningsstructuur. Bijzonder is dat niet alleen deze lanenstructuur, maar ook de eiken- en beukenstoven in de daarbinnen gelegen percelen bewaard zijn gebleven (oranje). Uit de twintigste eeuw dateert ten slotte de aanplant van exotisch naaldhout, verspreid over het gehele landgoed.

ZORGVULDIG BEHOUDEN

Het gebied is bijzonder waardevol door de combinatie van Hollands- en Frans-classicistische structuren, samen met een lanenstelsel dat op de ontginning is gebaseerd en ook nog exotische naaldhoutsoorten heeft. Het verdient dan ook zorgvuldig behouden en beheerd te worden. Daarvoor is een aantal aanbevelingen toegespitst op de verschillende ontwikkelingsfasen van het gebied. Het volledige rapport kunt u raadplegen via www.amersfoort.nl via de zoekopdracht: 'cultuurhistorisch onderzoek Nimmerdor'.